

Preek 3006-11-2016

Ds Richard Vissinga

Genesis 41, 37-46 en Fil. 2, 5-11

Lieve gemeente van onze Heer Jezus Christus,

Wie is toch deze Jozef in dit spannende en schitterende verhaal aan het eind van het boek Genesis? Het meest simpele antwoord op deze vraag luidt: Jozef is de zoon van aartsvader Jacob, die later Israel genoemd werd. En het volk Israel ziet in dit breed uitgesponnen verhaal wat zijn roeping is, zijn weg en zijn bestemming midden in de volkerenwereld.

De zoon van Israel, en Israel zelf, is er tot heil en zegen van de wereld.

Hoe, dat hoorden we voluit in de eerste lezing van daarnet. Jozef redt Egypte van de hongersnood, waar de lezing vorige week mee eindigde. Jozef zorgt er voor dat er voldoende te eten blijft als de magere jaren komen en het land en de Nijl het laten afweten. Hij treft een reeks verstandige en effectieve maatregelen om de misoogsten en de grillen van de natuur het hoofd te bieden.

We mogen er in horen, dat we niet gelâten hoeven af te wachten wat het noodlot of de geschiedenis in al hun ongewisheid voor ons in petto hebben. We kunnen en we mogen ingrijpen en het hoofd koel houden. Het noodlottig gebeuren in natuur en geschiedenis is niet goddelijk, is niet onafwendbaar.

Israel weet dat God en het lot niet samenvallen. God is niet gelijk aan het onverbiddelijke noodlot.

God regeert de wereld niet zonder de inspraak en de medewerking van zijn mensenkinderen.

Daarom heeft het zin om te blijven denken, vindingrijk naar uitwegen en oplossingen te zoeken, dapper te handelen en te spreken. Want het kan altijd nog weer anders dan wat de tekenen van de tijd voorspellen.

Het geloof van Jozef is een geloof, dat het nuchtere verstand niet uitschakelt, maar volop inschakelt.

We zien daarvan een prachtig staaltje in deze indrukwekkende geschiedenis.

De Farao is hevig ontsteld over zijn onheilspellende dromen, die hem in de nacht bezocht hebben.

En waar de Egyptische geleerden ook geen raad mee weten. Er is een behoorlijke paniek in het paleis. Dan pas herinnert de opperschenker zich de hebreeuwse slaaf, die hem twee jaar geleden niet alleen uit de droom heeft geholpen, maar ook zijn toekomst feilloos onthulde.

IJlings wordt Jozef uit de kerker gehaald, geschoren en goed gekleed. Hij zal de Farao en de Egyptische geleerden verstand doen staan door zijn heldere en dappere uitleg van Farao's dromen.

Het is een kostelijk toneeltje waarbij we op de achtergrond de Israëlitische hoorders van het verhaal horen gnuiven. De Hebreëer is ze allemaal te slim af in zijn heldere uitleg en in de verstandige maatregelen die hij voorstelt.

Nee, de dromen van de volkeren zijn niet zonder meer bedrog, maar ze behoeven wel uitleg door de zoon van het volk van de Thora. Ze moeten gelezen en geduid worden in het licht dat in wet en profetie van Israel geopenbaard is. Anders gaan ze met ons op de loop en laten ze ons in verwarring en verbijstering achter. Al die wilde ideeën en onbezonnen projecten waarvan ook onze wereld vol is, al die dromen en illusies. Ze hoeven niet kortweg afgewezen te worden of verworpen, maar wel besnoeid, gewogen en getaxeerd in een prudent beleid.

Wat is goed, wat is menselijk, wat opent echt toekomst?

Dat zijn de vragen die er in de politiek, in de wetenschap en ook in het dagelijks leven tussen de mensen altijd weer gesteld moeten worden. Ook in onze wereld, waarin handelsverdragen als CETA en TIPP en associatieovereenkomsten zoals met Oekraïne zoveel beroering brengen. En nu de wereld de adem inhoudt welke kant Amerika uit zal gaan, met twee presidentskandidaten, die beiden zo ongeschikt lijken voor dit hoogste ambt.

Jozef is in deze verhalenreeks niet meer en niet minder dan de zoon van het Thora-volk.

Maar als zodanig is hij ook de Rechtvaardige, de man die zijn plaats weet en die doet wat hij krachtens zijn roeping, zijn opdracht doen moet.

Dat zagen we al heel mooi en treffend in het verhaal van twee weken geleden, met die vrouw van zijn meester Potifar. Alles is daar Jozef in de hand gegeven, behalve die vrouw van Potifar. Daar moet hij afblijven en daar houdt Jozef zich ook aan ook al belandt hij daarvoor in de kerker. Voor zijn rechtschapenheid betaalt hij een hoge prijs.

En dat is nu precies wat een rechtvaardige tot een rechtvaardige maakt: hij doet en laat wat hij moet doen en laten, ongeacht de prijs die hij daarvoor moet betalen. Het eigen voordeel, het eigen belang en het eigen leven

staan niet op de eerste plaats. Wat heb ik als een waarachtig en betrouwbaar mens te doen en wie heb ik te zijn? Dat staat voorop. Niet of ik er beter of rijker van word.

Dat laatste is de drijfveer van alle volken, van alle mensen, maar dat gaat dan ook altijd weer mis.

In het gedrang en het gevecht om het eigen voordeel verdringen en vertrappen we elkaar en versperren we elkaar de weg naar de toekomst. Pas als iemand zegt: "na u", dus de ander voorrang geeft, lost de file zich op en kunnen we door de nauwe poort de toekomst binnengaan.

Is het zo simpel? Ja, misschien in wezen wel, zowel in het groot als in het klein.

Jozef, de rechtvaardige zoekt in ieder geval niet zijn eigen eer of zijn eigen profijt. En, wonderlijk genoeg, daarin wordt hij gezegend en zal hij velen tot zegen zijn.

De geschiedenis draait om de Rechtvaardige als om een betrouwbare spil. Dat zien en horen we in het verhaal van Jozef.

Maar het wordt in het verhaal ook duidelijk dat de rechtvaardige veel te verduren krijgt, ja, veel moet lijden. Juist omdat hij zich niet conformeert aan de gewoonten en de praktijken van deze wereld komt hij er pijnlijk mee in botsing. Want de rechtvaardige is in de Bijbel niet zo maar een braaf en fatsoenlijk mens, die zich verre houdt van de duistere praktijken van de wereld. Hij schuwt en vermijdt deze wereld niet, ook al is hij er dan misschien tegen wil en dank in terechtgekomen.

Zijn rechtvaardigheid moet blijken en wordt op de proef gesteld in een veelszins onrechtvaardige en leugenachtige wereld. Daar kan en mag hij zich niet boven verheffen of van distantiëren in een vroomheid, die soms wel respectabel is, maar toch niet naar de aard van de Schrift.

Jozef verricht al zijn werk toegewijd en met veel inzicht. Hij zal daarbij ook wel eens vuile handen hebben moeten maken, maar hij gaat dat niet uit de weg.

Ook als hij publiek, voor ieders oog, volop werelds, voluit politiek en maatschappelijk aan de gang gaat, blijft hij zijn plaats weten, net als eerder in het huis van Potifar: onder de Farao.

'Alleen door de troon zal ik boven u staan', horen we de Farao zeggen. En Jozef houdt zich daaraan. Het komt nergens in zijn hoofd op om Farao naar de kroon te steken of van de troon te stoten.

Gelet op zijn macht en aanzien zou dat niet zo vreemd zijn geweest. Zo gaat dat toch meestal toe in onze wereld: de onderkoning wil zelf toch ook wel een keer koning worden. Dat vinden we ook een heel rechtmatige en gezonde ambitie. Je gaat voor goud. Dat spreekt toch vanzelf!

Maar bij Jozef zien we al heel goed dat het ware koningschap de dienstbaarheid en de ondergeschiktheid nooit achter zich laat of te boven komt. Want de ware koning – leert ons de Schrift – is koning als een dienaar; een dienaar die zich laat zeggen en alleen zo gezag heeft.

Verderop in de Bijbel is dat heel mooi te zien in de verhalen van David en Saul. Het verschil tussen die twee koningen in Israel is dat Saul geen koning naast of boven zich duldt en kan verdragen.

Terwijl David juist de waarachtige koning is, doordat hij altijd Saul als koning en heer heeft geëerbiedigd en liefgehad. Alle koningschap in de Bijbel rust op priesterlijke, herderlijke toewijding en dienst.

Heerschappij die niet weet en wil weten van knechtschap, van dienstbaarheid is er verwerpelijk en wordt er verworpen.

Helemaal duidelijk wordt dat uiteraard in Jezus. Hij is immers niet anders Heer (Kyrios) dan als knecht; niet anders koning dan als herder, die zijn leven geeft voor zijn schapen, als de priester die het offer van zijn leven brengt.

Het apostolisch evangelie en de apostolische kerk hebben hem gezien en beleden als de rechtvaardige bij uitstek; de rechtvaardige die zich niet verheft boven de onrechtvaardigen en de zondaars, maar zich juist hun verloren gaande leven aantrekt en hun zo leven schenkt en toekomst opent.

Dit opkomen en borg staan voor de ander is het geheim van een menselijke samenleving en de spil waaromheen de geschiedenis draait. Dat zien we op volle scherpste bij Jezus in het Nieuwe Testament, maar dat zien we onmiskenbaar ook al bij Jozef in het Oude Testament.

Met recht kunnen we daarom zeggen dat Jozef een voorafschaduw van Messias Jezus is.

En dat tot de volheid van de Messias ook deze Jozef hoort. Deze verstandige man, deze nuchtere geest, die altijd zijn plaats wist en die zijn roeping niet verloochende.

Zulke rechtvaardigen heeft de wereld nodig. In de gemeente van Christus mogen we weten en horen dat zulke rechtvaardigen nooit zullen ontbreken. Want de Messias laat zich niet onbetuigd.

Hij had en heeft en zal altijd weer zijn getuigen en vertegenwoordigers hebben; rechtvaardigen waardoor de wereld voortbestaat en ons leven terecht komt.

Dat mogen we horen en geloven. Hebt daarom goede moed en vreest niet, ook al worden we bezocht door talloze onheilspellende dromen.

Amen